

Висновки:

1. Актуальна ситуація, в якій довелося працювати та набувати практичного досвіду психологам МНС під час ліквідації наслідків вибуху газу 13 жовтня 2007 року у м. Дніпропетровськ, характеризувалася як гостра і критична та така, що істотно торкалася життєво важливих потреб і цінностей постраждалого населення.

2. Серйозність але, разом з тим, і маловивченість проблеми психологічного впливу надзвичайної ситуації на постраждале населення роблять актуальною розробку спеціальних програм по вивченню і зміцненню психічного здоров'я як складової частини стратегії охорони здоров'я населення в цілому. Ми не відкриємо Америки, якщо скажемо, що людина має біологічну специфіку, психологічні можливості і веде груповий спосіб життя. Отож, людина – біопсихосоціальна істота! Недарма Всесвітня організація охорони здоров'я трактує поняття «Здоров'я» як біологічний, психічний і соціальний добробут.

Поки питання соматичного, психічного і соціального здоров'я не будуть розглядатися в єдності, поки служба психічного здоров'я не одержить такого ж визнання, як і тілесна служба, – проблема здоров'я постраждалого населення залишиться нерозв'язаною проблемою.

3. Від пізнання законів окремого організму до законів особистості і далі – до законів суспільства Г. Сельє наприкінці свого життя перейшов до вивчення соціального стресу, «утрати мотивації», який він назвав «захворюванням духу».

На жаль, сьогодні «захворювання духу» досягло розмірів епідемії. Бездуховність – ситуація найбільш стресова з усіх, які можна собі уявити. Відсутність мотивації – найбільша духовна трагедія, що руйнує всі життєві підвалини. Рецепт виходу з цього, до якого прийшов Г. Сельє, не новий, але, напевно, єдиний, особливо під час кризи: «альтруїстичний егоїзм», – думай про себе, але будь необхідним для інших!

УДК 159

Титаренко Д. С., науковий співробітник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології УЦЗУ

ЗАХИСНІ МЕХАНІЗМИ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ

У статті наведено аналіз літератури до визначення поняття психологічного захисту, надано опис загальноприйнятих механізмів захисту, 182

які використовуються особистістю, та подано інформацію про мотиви використання психологічного захисту.

Ключові слова: психологічний захист, механізми психологічного захисту.

Актуальність проблеми. Швидкі тенденції розвитку сучасного суспільства передбачають постійні ускладнення соціуму та збільшення його впливу на особистість – все це призводить до збільшення «тиску» на психіку. Інформаційна перенасиченість світу вимагає інтенсивного розвитку в особистості тих структур, які відповідають за ефективне пристосування до оточення. Однією з адаптаційних систем особистості є психологічний захист. Психологічний захист визначає суб'єктивний комфорт особистості в усіх ситуаціях напруженості, у професійній та побутовій діяльності.

Незважаючи на те, що концепція психологічного захисту була започаткована ще у психоаналізі, вона все ж викликає деякі суперечливості у визначенні статусу цього явища як об'єкта наукових досліджень.

Серед причин, що зумовили неприйняття психоаналізу, сучасні дослідники на перший план висувують фактори ідеологічного порядку. Про це Ільїн Л. Г. зазначає: «Социальный пессимизм Фрейда, его неверие в управляемое общество, в возможность формирования поведения людей, перевоспитание человека... Эта позиция шла вразрез с потребностями современного мира, где решение задачи управления обществом и людьми является не только желательным, но и жизненно необходимым. Неизменность бессознательных влечений на протяжении всей человеческой истории, их постоянное и непримиримое противодействие социальному давлению — эти положения психоанализа значительно ограничивали его распространение как в США, где обещание Уотсона сформировать человека с заданными свойствами обещало ему бурный и продолжительный успех, так и в СССР, где создание нового общества предполагало формирование нового человека, с новой психологией, лишеной пережитков прошлого» [3].

Така глобально-негативна оцінка психоаналізу нерідко приводила до замовчування або спотвореного піднесення психічних явищ. Сам факт того, що явище психологічного захисту було виявлено в практиці психоаналізу, приводило до його витіснення зі сфери наукових інтересів більшості дослідників. А ті з них, хто так чи інакше все ж таки порушував проблему захисних механізмів і тим самим визнавав за ними статус наукового об'єкта, не мали чітко обґрунтованого визначення цього феномена психічного життя.

Другою причиною є те, що існує більше десятка варіантів визначення психологічного захисту. Більшість з них не витримують

критики, захист там визначається через видові або функціональні характеристики: такі як мета, результат, пізнавальні процеси, афекти, діяльність, регуляція тощо. У зв'язку з цим показовим є той факт, що серед авторів немає єдиної думки про те, скільки ж механізмів захисту існує у людини. Наприклад, в монографії Анни Фрейд описано 15 механізмів захисту; Колеман Ж. С., автор підручника з патопсихології, пропонує список з 17 захисних механізмів; у словнику-довіднику з психіатрії подано 23 механізми захисту. Цей перелік можна продовжувати ще досить довго.

Також деякі автори вказують на існування широко розповсюджених неясностей, омонімічності і синонімічно існуючих термінів.

Відсутність понятійної чистоти ускладнюється, крім того, неточним перекладом наукової термінології іноземними мовами. Так, наприклад, у багатьох роботах не розмежовані поняття «придушення» (repression) і «витіснення» (suppression). В інших останнє описується як свідомий варіант першого. Те ж саме спостерігається стосовно ряду інших термінів.

Нарешті, останньою важливою причиною теоретичного різноголосся виявляється складність самого об'єкта дослідження. Психологічний захист, як і будь-який інший об'єкт психологічного аналізу, являє собою багатокомпонентне, багатовимірне явище [5].

Таким чином, серед дослідників немає єдиної точки зору ні на загальну кількість захистів, ні на ступінь їх співвіднесеності один з одним, ні навіть на їхні ясні визначення в деяких випадках. Тож, є сенс вивчати це явище більш детально, з урахуванням всіх можливих зовнішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вже говорилося, що концепцію психологічного захисту було започатковано в роботах З. Фрейда, та до сьогодні ця тема не втратила своєї актуальності. Потім цими питаннями займалась його донька, Анна Фрейд. Її погляди принципово не відрізняються від поглядів З. Фрейда останніх років його творчості. Її заслуга полягає у спробі створення цілісної теоретичної системи захисних механізмів. У своїй фундаментальній монографії вона вперше докладно описала різні способи захисної поведінки.

Ф. В. Басін та деякі інші дослідники – Зейгарник, А. А. Налчаджян, Е. Т. Соколов, В. К. Мягер [1] тощо, – вважають, що психологічний захист – це нормальна реакція, яка повсякденно працює механізмом людської свідомості. При цьому Ф. В. Басін, як уже зазначалося, підкреслює величезне значення захисту для зняття різного роду напружень у житті особистості. На його думку, захист здатен запобігти дезорганізації поведінки людини, що наступає не

тільки при зіткненні свідомого і несвідомого, а й у разі «протиборства» між цілком свідомими установками. Автор вважає, що основним у психологічному захисті є перебудова системи установок, спрямованих на усунення надмірного емоційного напруження і запобігання дезорганізації поведінки.

Такі дослідники як В. А. Ташликов, В. С. Роттенберг, Ф. Е. Василюк, Е.І. Кіршбаум, І.Д. Стойков [4] та інші вважають психологічний захист однозначно непродуктивним, шкідливим засобом вирішення внутрішньо-зовнішнього конфлікту. Серед вчених цього напрямку популярною є ідея про те, що захисні механізми обмежують оптимальний розвиток особистості, її так звану «особистісну активність», «активний пошук», тенденцію до «персоналізації», «вихід на новий рівень регулювання та взаємодії зі світом».

В останнє десятиліття термін «психологічний захист» часто вводить у контекст самих різних, як наукових, так і науково-популярних праць з медичної, соціальної, вікової та педагогічної психології, нейропсихології, педагогіки, юридичної психології тощо. В. М. Прошкін зробив спробу систематизації типологій захисних механізмів у медичній психології (у клініці неврозів за Б. Д. Карвасарським; в дослідженнях стресу за В. А. Ташликовим; у клініці алкоголізму за В. Е. Бехтелем) і в юридичній психології (за А. Р. Ратіновим і Г.Х. Сфремовою). Незважаючи на актуальність, теоретичну і практичну значущість цих досліджень, вузька спеціалізація авторів залишає відкритим питання про системну й універсальну концепцію захисту.

У працях Ф. Александра висунуто теорію «специфічного емоційного конфлікту» [6]. Згідно з його уявленням, психосоматичні захворювання є причиною, фізіологічним виразом перманентно діючого сверхінтенсивного захисту такого типу як заперечення або придушення. Він виділяє три форми психогенних захворювань: істеричні конверсії, вегетативні неврози та психосоматичні захворювання, вважаючи їх результатом функціонування захисту різного ступеня інтенсивності. Характер соматичних синдромів залежить від модальності емоцій, учасників конфлікту.

В дослідженнях Ф. Дунбар розроблено концепцію «профілю особистості» [2]. Вважаючи емоційні реакції похідними від особистості хворого, автор звертає увагу на зв'язок між особливостями особистісного профілю і розвитком відповідних соматичних захворювань у конкретного суб'єкта. Виділені Ф. Дунбаром коронарний, гіпертонічний, алергічний і схильний до пошкоджень особистісні типи послужили стимулом для численних робіт з дослідження типології особистості. Теорія «профілю особистості» може розглядатися як ро-

звизок і поглиблення теорії «специфічного конфлікту».

У сучасній зарубіжній науковій літературі широко розповсюдженою стала ідея про суміжності - полярності механізмів захисту та ідей різного ступеня їх примітивності. Так, згідно з Уайтом, первинні захисні процеси – це відмовлення і придушення, а вторинні – це проєкція, реактивне утворення, заміщення та інтелектуалізація. На противагу Уайту, Інглиш і Фінч описують і проєкцію, і інтроєкцію як два найбільш примітивних захисних засоби, тоді як Евальт і Фарнсуорф [5] вважають регресію дуже примітивним виглядом захисту.

Тож можна сказати, що проблема психологічного захисту розглядається багатьма вченими, як у зарубіжних, так і у вітчизняних дослідженнях.

Метою статті є висвітлення проблеми психологічного захисту особистості, розкриття основних сучасних теорій та підходів до цієї проблеми, розкриття сенсу механізмів захисту.

Виклад основного матеріалу. Почнемо розглядати існуючі механізми психологічного захисту з визначення поняття.

Розглянемо деякі найпоширеніші визначення психологічного захисту. Тож психологічним захистом вважається:

– психічна діяльність, спрямована на спонтанну ліквідацію наслідків психічної травми (В. Ф. Бассин, В. Е. Рожнов);

– окремі випадки ставлення особистості хворого до травматичної ситуації або хвороби, що вразила його (В. М. Банщиков);

– способи переробки інформації в мозку блокують загрозу інформацію (І.В. Тонконогий);

– механізм адаптивної перебудови сприйняття й оцінки, яка виступає у випадках, коли особа не може адекватно оцінити почуття занепокоєння, викликане внутрішнім або зовнішнім конфліктом, і не може впоратися зі стресом (В. А. Ташликов);

– механізми, що підтримують цілісність свідомості (В. С. Роттенберг);

– механізм компенсації психічної недостатності (В. М. Воловик, В. Д. Вид);

– пасивно-оборонні форми реагування в патогенній життєвій ситуації (Р. А. Зачепиській);

– динаміка системи установок особистості у разі конфлікту установок (Ф. В. Бассин);

– способи репрезентації спотвореного сенсу (В. Н. Цапкін).

Тож, взагалі можна сказати, що психологічний захист це:

– система механізмів, спрямованих на мінімізацію негативних переживань, пов'язаних з конфліктами, які ставлять під загрозу

цілісність особистості. Подібні конфлікти можуть провокуватися як суперечливими установками в самій особистості, так і неузгодженістю зовнішньої інформації та сформованого в особистості образу світу та образу Я.

«Мета» психічного захисту – розвантаження центральної нервової системи від надмірних і (або) застійних потреб і підкріплення збудження, підтримання гомеостазу психіки. [2]

Нерідко психічний захист трактується як ненадійний або болісний спосіб примирення індивіду з неприйнятною для нього інформацією. При цьому використовують терміни «витискання» або «заборона» на її усвідомлення. Здається, що способи «заборони» або «витискання» є вимушеним, досконалим, паранормальним способом психічного захисту. Невипадково фахівцям з психоаналізу доводиться особливими методами (за непрямими ознаками) виявляти «витіснення» або «заборонення» змісту і переводити їх в усвідомлений стан для подальшої обробки: з метою змінити (шляхом переоцінки) їх значущість для пацієнта.

Ось основні шляхи психічного захисту:

- захист шляхом розумових дій;
- захист шляхом реакцій розрядки;
- захист жартами;
- захист від звичної діяльності [6].

При цьому просто безглуздо було б вважати, що свідомість «захищається» від підсвідомості або «несвідомого»: психіка – єдине ціле, і як ціле, але з різною активністю тих чи інших своїх відділів, вона захищає свій гомеостаз в умовах проблемних життєвих ситуацій.

Від чого психіка захищається? Від дезорганізації і розладів. Ось приклади:

- застійне потребове збудження (психічне напруження);
- патологічна фіксація якогось змісту, що веде до формування патологічної домінанти (розладу потягів);
- стійкі протиріччя всередині комплексу «Я», що порушують його цілісність [6].

В результаті численних досліджень, проведених перш за все в рамках клінічної практики, були виділені різні види механізмів психологічного захисту. За рахунок реалізації психологічних механізмів, як правило, досягається лише відносно особисте благополуччя. Але невирішені проблеми набувають хронічного характеру, оскільки людина позбавляє себе можливості активно впливати на ситуацію, щоб усунути джерело негативних переживань. Найбільш позитивну

роль психологічний захист відіграє тоді, коли виникають проблеми незначні і не варті того, щоб ними взагалі займатися.

Термін «психологічний захист» на сьогодні використовують майже всі психотерапевтичні школи, він включений у психологічні та психіатричні словники. Але, на жаль, до цих пір не існує ясності щодо загального числа механізмів захисту (воно коливається від 8 до 23); також відсутня їх чітка єдина класифікація. Однак існує ряд захисних механізмів, існування яких визнається усіма авторами.

До них відносяться: заперечення, коли людина відмовляється приймати будь-які дії чи події; раціоналізація, коли для скоєних вже дій або, навпаки, бездіяльності підшукуються розумні пояснення, що їх виправдовують, як це робила Лисиця в байці про виноград.

Охарактеризуємо коротко основні з них:

1. *Витіснення*. Це процес мимовільного усунення в несвідоме неприйнятних думок, мотивів чи почуттів. З. Фрейд докладно описав захисний механізм мотивованого забування. Він відіграє істотну роль у формуванні симптомів; коли цього механізму для зменшення тривожності виявляється недостатньо, підключаються інші захисні механізми, що дозволяють витісненому матеріалу усвідомлюватися у викривленому вигляді [1].

Найбільш широко відомі дві комбінації захисних механізмів:

а) витіснення + зсув. Ця комбінація сприяє виникненню фобічних реакцій. Наприклад, нав'язливий страх матері, що маленька донька захворіє важкою хворобою, являє собою захист проти ворожості до дитини, що поєднує механізми витіснення і зміщення;

б) витіснення + конверсія (соматична символізація). Ця комбінація утворює основу істеричних реакцій.

2. *Регресія*. За допомогою цього механізму здійснюється неусвідомлене сходження на більш ранній рівень пристосування, що дозволяє задовольняти бажання. Регресія може бути частковою, повною або символічною. Більшість емоційних проблем мають регресивні риси. У нормі регресія виявляється в іграх, в реакціях на неприємні події (наприклад, при народженні другої дитини малюк – первісток перестає користуватися туалетом, починає просити соску і т.п.), в ситуаціях підвищеної відповідальності, при захворюваннях (хворий вимагає підвищеної уваги та піклування). У патологічних формах регресія виявляється при психічних хворобах, особливо при шизофренії [4].

3. *Проекція*. Це механізм віднесення до іншої особи або об'єкта думок, почуттів, мотивів і бажань, які на свідомому рівні індивід у

себе відкидає. Нечіткі форми проєкції виявляються в повсякденному житті. Багато хто з нас абсолютно є некритичним до своїх недоліків і з легкістю помічає їх тільки у інших. Ми схильні звинувачувати оточуючих у власних бідах. Проєкція буває і шкідливою, тому що призводить до помилкової інтерпретації реальності. Цей механізм часто спрацьовує у незрілих і ранимих особистостей. У випадках патології проєкція призводить до галюцинацій і марення, коли втрачається здатність відрізнити фантазії від реальності.

4. *Інтроєкція*. Це символічна інтерналізація (включення до себе) людини або об'єкта. Дія механізму є протилежною проєкції. Інтроєкція виконує дуже важливу роль у ранньому розвитку особистості, оскільки на її основі засвоюються батьківські цінності та ідеали. Механізм актуалізується під час трауру, при втраті близької людини. За допомогою інтроєкції усуваються відмінності між об'єктами любові і власною особистістю. Часом замість озлобленості або агресії по відношенню до інших людей принизливі спонукання перетворюються на самокритику, самообесцінювання, тому що сталася інтроєкція обвинуваченого. Таке часто зустрічається при депресії [4].

5. *Раціоналізація*. Це захисний механізм, що виправдовує думки, почуття, поведінку, які насправді є неприйнятними. Раціоналізація – найпоширеніший механізм психологічного захисту, тому що наша поведінка визначається безліччю факторів, і тому раціоналізуючи, ми пояснюємо її найбільш прийнятними для себе мотивами. Несвідомий механізм раціоналізації не слід плутати з навмисною брехнею, обманом. Раціоналізація допомагає зберігати самоповагу, уникнути відповідальності та провини. У будь-якій раціоналізації є хоча б мінімальна кількість правди, проте в ній більше самообману, тому вона і небезпечна.

6. *Інтелектуалізація*. Цей захисний механізм передбачає перебільшене використання інтелектуальних ресурсів, з метою усунення емоційних переживань і почуттів [1]. Інтелектуалізація тісно пов'язана з раціоналізацією і підміняє переживання почуттів роздумами про них (наприклад, замість реальної любові – розмови про кохання).

7. *Компенсація*. Це несвідома спроба подолання реальних і уявних недоліків. Компенсаторна поведінка є універсальною, оскільки досягнення статусу є важливою потребою майже всіх людей. Компенсація може бути соціально прийнятною (сліпий стає знаменитим музикантом) та непринятною (компенсація низького зросту – прагненням до влади й агресивністю; компенсація інвалідності – грубістю і конфліктністю). Ще виділяють пряму компенсацію (прагнення до успіху в явно програшній області) і непряму компенсацію (прагнення затвердити себе в іншій сфері).

8. *Реактивні формування*. Цей захисний механізм підмінює неприйнятні для усвідомлення спонукання гіпертрофованими, протилежними тенденціями. Захист носить двоступеневий характер. Спочатку витісняється неприйнятне бажання, а потім посилюється його антитеза [5]. Наприклад, перебільшена опіка може маскувати почуття відторгнення, перебільшена солодка і ввічлива поведінка може приховувати ворожість тощо.

9. *Заперечення*. Це механізм відкидання думок, почуттів, бажань, потреб або реальності, які є неприйнятними на свідомому рівні. Поведінка при цьому показує, що ніби проблеми не існує. Примітивний механізм заперечення в більшій мірі характерний для дітей (якщо заховати голову під ковдрою, то реальність перестане існувати). Дорослі часто використовують заперечення у випадках кризових ситуацій (невиліковна хвороба, наближення смерті, втрата близької людини тощо).

10. *Зсув*. Це механізм спрямування емоцій від одного об'єкта до більш прийнятної заміни. Наприклад, зсув агресивних почуттів від роботодавця на членів сім'ї або інші об'єкти. Зсув проявляється при фобічних реакціях, коли прихована тривожність переноситься на зовнішній об'єкт.

11. *Сублімація* – переклад енергії інстинктів (переважно сексуальних і агресивних імпульсів) у соціально прийнятні форми. Проблема сублімації має першорядне значення у вихованні та педагогіці. Навчити дитину вмінню швидко перемикає власну енергію афективних потягів і трансформувати її в добрий жарт, алегорію, гостроту, реалізувати її в будь-якій творчій діяльності, спорті – означає дати людині в руки інструмент, що значно підвищує її адаптивні можливості в сучасному суспільстві.

Таким чином, психологічний захист – це природне протистояння людини навколишньому середовищу. Він несвідомо оберігає її від емоційно-негативного перевантаження. Всі ці техніки, що здаються різноманітними, можна звести, в принципі, до єдиної функції: «Що б не робити, як би не робити, аби досягти комфортного стану, безпеки». Захист не є «вбудованою» від народження особистісною структурою [6].

Слід також зауважити, що люди рідко використовують якийсь єдиний механізм захисту – зазвичай вони застосовують різні захисні механізми для вирішення конфлікту або ослаблення тривоги.

Опції психологічних захистів, з одного боку, можна розглядати як позитивні, оскільки вони оберігають особистість від негативних переживань, сприйняття психотравмуючої інформації, усувають

тривогу і допомагають зберегти в ситуації конфлікту самоповагу. З іншого боку, вони можуть оцінюватися і як негативні. Дія захистів зазвичай є нетривалою – лише до тих пір, поки потрібен «перепочинок» для нової активності. Проте якщо стан емоційного благополуччя фіксується на тривалий період і по суті замінює активність, то психологічний комфорт досягається ціною спотворення сприйняття реальності, або самообманом.

Висновки. Аналіз літератури з проблеми дозволяє зробити висновок, що на сьогодні існує невелика кількість вдалих спроб інтеграції значної частини теоретичного та емпіричного знання про захисні механізми в єдину концепцію інтрапсіхічної сфери життєдіяльності суб'єкта і застосувати для розв'язання деяких проблем вікової та педагогічної психології.

У психології, на жаль, не склалося єдиного погляду на явище «психологічний захист». Одні дослідники вважають психологічний захист однозначно непродуктивним, шкідливим засобом вирішення внутрішнього або зовнішнього конфлікту. Інші пропонують робити відмінність між патологічним психологічним захистом і нормальним, профілактичним, постійно присутнім у нашому повсякденному житті, звичайною складовою людської свідомості.

Всі механізми психологічного захисту допомагають людині звести до мінімуму почуття тривоги. Проекція допомагає зрозуміти, що відчують, думають і хочуть інші люди, без неї було б неможливе співчуття. Інтроєкція дозволяє швидко, без роз'яснень і розглядів передавати накопичений досвід від покоління до покоління через чіткі стислі висловлювання. Сублімація є найбільш адаптивним способом психологічного захисту, оскільки вона призводить до соціально схвалюваних результатів. Згідно з психоаналітичною теорією, художня творчість являє собою один з видів сублімації, коли фантазії творця сублімує у творчі зорові образи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бассин Ф. В. О силе Я и психологической защите/ Бассин Ф. В. // Вопросы философии. – 1969. – №2. – С. 118-126.
2. Бассин Ф. В. Проблема психологической защиты / Ф. В. Бассин, М. К. Бурлакова, В. Н. Волков // Психологический журнал. — 1988. — №3. — С. 30–41.
3. Ильин Г. А. Причины неприятия психоанализа // Бессознательное: природа, функции, методы исследования. Тбилиси: Мецниреба. Т. 14. – 1985. — С. 419–428.

4. Карвасарский Б. Д. Неврозы / Карвасарский Б. Д. — М.: Медицина, 1980. — 447 с.

5. Колесов Д. В. Введение в общую психологию: учебное пособие / Колесов Д. В. — М.: Издательство Московского психолого-социологического института, 2002. — 357 с.

6. Стоиков И. Д. Анализ защитных проявлений личности: дисс. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук: 19.00.01/ Стоиков И. Д. — М., 1986. — 160 с.

УДК 159.91

Тогобицька В. Д., здобувач кафедри загальної психології УЦЗУ

СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА ПРАЦІВНИКІВ МНС ЯК ПРОЯВ ДЕСТРУКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті показана динаміка ставлення працівників МНС України до суїцидів на усвідомлюваному та неусвідомлюваному рівні. Доведено, що розроблена психокорекційна програма, що спрямована на купірування суїцидонебезпечних станів та їх профілактику в майбутньому, дозволяє скорегувати позитивне відношення на неусвідомленому рівні до суїцидальної поведінки у досліджуваних дисгармонійного типу.

Ключові слова: суїцидальна поведінка, працівники МНС.

Актуальність проблеми. Самогубство як форма поведінки людини, існує з давніх часів «Це зло настільки ж старе, як світ. Воно проникло до середовища юнаків і старців, до дітей і жінок. Весь великий історичний шлях, пройдений людством, засіяно цими добровільними стражданнями. Геніальні люди зі здоровою залізною волею не врятувалися від цього лиха», - зазначав В. Н. Огранович у доповіді, що прозвучала 18 квітня 1812 року у комісії з питань самогубства при Психоневрологічному інституті [9]. Насправді ж, офіційні дані відрізняють від реальних, оскільки в офіціоз попадають тільки явні випадки суїциду.

По даним Всесвітньої організації охорони здоров'я, у другій половині ХХ в. самогубства посіли четверте місце в переліку причин смерті взагалі й перше місце серед смертей внаслідок насильницьких дій. Дані статистики свідчать про постійний ріст рівня самогубств і спроб самогубства в останні десятиліття в усьому світі й в Україні зокрема. Щорічно 1 мільйон чоловік кінчає життя самогубством. Із цього мільйона 280 000 чоловік родом з Китаю, 60 000 з Росії, 30 000 зі США, 25 000 з Японії, 20 000 із Франції, 10 000 з України. А згідно із прогнозом ВОЗ на 2020 рік, - майже 1 530 000 людей на